

Kadına Yönelik Ayrımcı Fiiller Açısından Ressam Artemisia Gentileschi

Terms of Discriminative Actions Against Women Painter Artemisia Gentileschi

¹Gül den Mavioğlu, ²Kenan Karbeyaz

¹Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye

²Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

Öz: Toplumsal cinsiyet ayrımı, kadına yönelik şiddet gibi konular son yüzyılda konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Kadın ile ilgili toplumsal sorunlar adli tıbbi her zaman yakında ilgilendiren konulardan olmuştur. 17. Yüzyılda İtalya’da yaşayan ve bilinen ilk kadın ressam olan Artemisia Gentileschi’nin yaşadıklarının adli tıp uzmanları tarafından bilinmesi gerektiği düşünülmüştür. İtalyan Barok ressam olan Artemisia Gentileschi, modernite öncesi sanatın en önemli kadın ressamlarından kabul edilir. 1593’de Roma’da ressam bir babanın kızı olarak doğan Artemisia, okula gönderilmemiş ve okuma yazmayı kendi çabası ile öğrenmiştir. Küçük yaşlarda babasının atölyesinde çalışmaya başlayan sanatçı, (1616’ya kadar) kadın olduğu için sanat okuluna kabul edilmemiştir. Genç yaşlarda yaptığı resimlere babası kendi imzasını atmış ve takdirleri de yine babası kendi adına kabul etmiştir. 1616 yılında akademiye kabul edilen sanatçı Floransa’daki Academia del Disegno’ya kabul edilen ilk kadındır. 19 yaşındayken babasının kendisine perspektif konusunda ders vermesi için tuttuğu çalışma arkadaşı Floransalı manzara ressamı Agostino Tassi tarafından cinsel saldırıya uğrayan Artemisia, günümüze de ulaşan mahkeme kayıtlarından öğrenildiğine göre yedi ay süren dava boyunca mahkeme heyetinin aşağılamalarına maruz kalmıştır. Mahkeme salonunda bekâret kontrolünden geçirilmiştir. Suçlamalarından vazgeçmesi için kendisine işkence yapılan Artemisia, iddialarından yine de vazgeçmemiştir. Agostino Tassi ise bu durumdaki bütün erkekler gibi suçlamaları reddedip, kızın sayısız erkekle ilişkisi olan hafif bir kadın olduğunu ileri sürmüştür. Bütün cinsel saldırı davalarında olduğu gibi, bu dava da suçludan çok kurbanı zarar vermiştir. Artemisia Roma’yı terk etmek zorunda kalmıştır. Yaptığı resimlerde olayın ruhsal etkileri görülebilmektedir. Ressamın yaşadıklarının, günümüzde dahi tüm sosyoekonomik seviyelerdeki kadınların yaşadıkları zorluklara benzerliği bakımından, sunulmaya değer olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: artemisia gentileschi, ressam, cinsel saldırı

Mavioğlu G, Karbeyaz K. 2017, Kadına Yönelik Ayrımcı Fiiller Açısından Ressam Artemisia Gentileschi, *Osmangazi Tıp Dergisi* 2017, 39(3) 140-145 **Doi:** 10.20515/otd.321475

Abstract: Social gender discrimination and violence to women have been discussed frequently in the last century. Social problems about women have always been one of the most experienced problems for forensic experts. It has been considered that the experiences of Artemisia Gentileschi, who was the first known woman painters in Italy in 17th Century, should be known by forensic experts. Artemisia Gentileschi was an Italian Baroque painter, and is accepted as the most important woman painters of post-modern era. Artemisia was born as the daughter of a painter father in Rome in 1593. She was not sent to school, for this reason, she learnt how to read and write on her own. She started to work in her father’s workshop in her early ages until 1616, and was not accepted to the School of Art because she was female. Her father signed her paintings in her young ages, and her father also accepted the admirations in the name of his daughter. She was accepted to the academy in 1616, and became the first woman who was accepted to the Academia del Disegno in Florence. When she was 19, Artemisia was raped by the colleagues of her father, Agostino Tassi, who himself was a landscape painter, and who was employed by her father to teach her perspective. As far as we can understand from the Minutes of the Court, she was exposed to the insults of the Court during 7 months of the trial. She was checked for being a virgin in the Courthouse. Artemisia was tortured to give up her accusations; however, she did not give up. Agostino Tassi refused the accusations, which is the case in all men, and claimed that the girl was someone who had many affairs with numerous men. This case damaged the victim more than the accused, which is the case in almost every sexual assault case. Artemisia had to leave Rome. It is possible to see the psychological influences of this event in her paintings. It is considered that the experiences of this painter are worth presenting because these experiences are similar to the ones of today’s women from all socio-economic levels.

Keywords: artemisia gentileschi, painter, sexual assault.

Mavioğlu G, Karbeyaz K. 2017, Terms of Discriminative Actions Against Women Painter Artemisia Gentileschi, *Osmangazi Journal of Medicine* 2017, 39(3) 140-145 **Doi:** 10.20515/otd.321475

1. Giriş

Kadın ile ilgili toplumsal sorunlar hekimleri her zaman yakından ilgilendiren konulardan olmuştur. Toplumsal cinsiyet ayrımı, kadına yönelik şiddet ve bunların etkileri, tarih boyunca devam etmesine karşın son yüzyılda konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, “bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen” cinsiyet temelli şiddet olarak tanımlanmaktadır (1). Kişinin sahip olduğu beden üzerinde hakimiyetinin tehlikeye girmesi, tehdit edilmesi durumlarında mağduriyet oluşur. Bazı mağduriyet durumlarında travmatik yaşantılar söz konusudur. Travmatik yaşantılar, sıradan şansızlıklardan farklı olarak bir tehdit, şiddet veya ölüme çok yakın olma halidir (2). Cinsel saldırı sonuçları bakımından ölümden sonraki en ağır şiddet biçimi olarak tarif edilmektedir (2). Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit,

sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır (3). Cinsel saldırı mağdurlarında, birçok ruhsal travma meydana gelebilmekte ve kişinin tüm yaşantısı ve işlevselliği geri dönüşümsüz olarak bozulabilmektedir (2,4). Ancak ruhsal etkilenim herkeste aynı boyut ve şekilde olmayabilir. Kişinin çevresinden aldığı destek, olay öncesindeki ruhsal durumu, bilinç durumu ve daha birçok faktör, cinsel saldırıyı algılama ve bu travma ile başa çıkma durumlarını etkileyebilmektedir (2,4).

Bu çalışmada, 17. Yüzyılda İtalya’da yaşayan ve bilinen ilk kadın ressamlardan olan Artemisia Gentileschi’nin yaşamından bahsedilecektir. Artemisia yaşadığı bunun en sıradışı örneklerindedir. Yaşadığı cinsel saldırı, sonrasındaki travmatik yargılama süreci ve toplumsal baskıların hayatı ve sanatı üzerindeki etkilerinin tüm hekimler tarafından bilinmesi gerektiği düşünülmektedir.

(Otoportre 1630)

Artemisia Gentileschi’nin Hayatı

Modernite öncesi sanatın en önemli kadın ressamlarından olarak kabul edilen Artemisia Gentileschi, 1593’de Roma’da doğdu. Ressam olan babası Orazio Gentileschi tarafından yetiştirildi. Okula gönderilmedi ve okuma yazmayı kendi çabası ile öğrendi. Annesini küçük yaşta kaybettiğinden babası tarafından aşırı baskı altında tutuyordu. Küçük yaşlarda babasının atölyesinde çalışmaya başladı.

Kadın olduğu için sanat okuluna kabul edilmedi. Kadın modellerin kullanılmasının yasak olması nedeniyle kendisini model olarak kullandı. Mitoloji ve insan motifli dini konuları nü modellerle işledi (5).

16 yaşında iken babasının atölyesinin en başarılı ressamı oldu ve babasının siparişlerini tamamlamaya başladı. Artemisia’nın, aynı konuları işleyen erkek ressamlardan farklı bir bakış açısı olduğu daha ilk dönem

resimlerinden belli oluyordu. 1610'da henüz 17 yaşındayken yaptığı "Susanna ve Yaşlılar" bunun ilk belirgin örneğidir. Banyo yaparken iki yaşlı erkeğin tacizine uğrayan Susanna, erkek ressamın, örneğin Rubens ve Velazquez'in resimlerinde, durumdan rahatsız olmak şöyle dursun, neredeyse kendini teşhir etmekten ve erkekleri kışkırtmaktan hoşlanıyor gibidir. Oysa Artemisia'nın tablosunda, çıplak ve savunmasız genç kadının üzerine gelen iki erkek karşısında duyduğu korku, kaçınma, üzüntü ve öfke duygularının birlikteliği açıkça hissedilir (6-10). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde eser ele alındığında, tarih boyunca kadınlara yönelik cinsel saldırı neredeyse sıradan hale gelmiştir. Kadınların cinsel saldırı sonrasında hayatları ve tüm işlevselliklerinin etkilenebileceği, ağır ruhsal hastalıklara zemin hazırlayabileceği bilinmekle birlikte toplumun

algısı, kadınların yaşadıkları bu travmaları göz ardı etmektedir. Rubens ve Velazquez'in resimlerinde de kadınların bu travma karşısındaki etkilenimlerinin önemsenmediği açıkça hissedilirken, Artemisia, kadının bu ağır travma karşısındaki ruh halini en doğru ve gerçek haliyle resmedebilmiştir. Artemisia, birçok erkek ressamın yaptığı gibi kişiliksiz et yığınları ve bön bakışlı cinsellik araçlarının odak alındığı, en ciddi ve ürkütücü konuların bile erotik çağrışımlar uyandıracak kompozisyonlarla işlendiği resimler yerine, her halinden güç ve kararlılık yayılan kadınları, yaşamlarının önemli dönüm noktalarında gösteren tablolar yaptı. Kendisine cinsel saldırı da bulunanları öldüren cinsel saldırı kurbanlarını, düşmanlarıyla uzlaşmaktansa onurunu kurtarmak için intihar eden kadınları da bolca işledi (5,11-13).

Susanna ve Yaşlılar (1610)

19 yaşındayken babasının kendisine perspektif konusunda ders vermesi için tuttuğu çalışma arkadaşı Floransalı manzara ressamı Agostino Tassi tarafından cinsel saldırıya uğradı. Tassi evlenme vaadiyle oyalayarak aylar boyu kendisinden yararlandı. Artemisia da artık başka biriyle evlenme şansı kalmadığını düşünerek buna razı olmak zorunda kaldı. Sonunda olayın farkına varan baba Orazio, Tassi'yi mahkemeye verdi. Fakat dava öyle bir hale geldi ki neredeyse Artemisia suçlu

görüldü (9). Günümüze de ulaşan mahkeme kayıtlarından öğrenildiğine göre, yedi ay süren dava boyunca Artemisia mahkeme heyetinin aşağılamalarına maruz kaldı. Mahkeme salonunda bekâret kontrolünden geçirildi. Suçlamalarından vazgeçmesi için kendisine işkence yapıldı ama yine de iddialarından vazgeçmedi (5,9) Agostino Tassi ise bu durumdaki bütün erkekler gibi suçlamaları reddetti. Kızın sayısız erkekle ilişkisi olan hafif bir kadın olduğunu ileri

sürdü. Ailesini de ağır bir dille suçladı, ifadesini yalancı şahitlerle de destekledi. Öyle ki iddiaları karşısında yargıçlar bile tepki gösterdi. Baba Orazio yalancı şahitleri de ayrıca dava etti. Aynı zamanda Agostino'nun daha önce de cinsel saldırı suçundan hüküm giydiği, evli olduğu, karısı uzun süredir kayıp olduğundan kadını öldürtmesinden kuşulanıldığı, baldızına da cinsel saldırıda bulunduğu ortaya çıktı (5,6,9). Sonunda Tassi birkaç ay hapis ve Roma'dan uzaklaştırılma cezası aldıysa da bu ceza tam anlamıyla uygulanmadı. Adam kısa sürede hapisten çıktı, yine Roma'da kalıp çalışmaya devam etti (9). Günümüzde bile cinsel saldırı olgularında yargı aşamasında kadınların kendilerini ispatlamak gibi yükümlülükleri olduğu düşünülürse Artemisia'nın o dönemde yaşadıklarının ne kadar zor olduğu anlaşılır. Otoportesini yapmak zorunda kalması, kendi güzelliğine olan hayranlığından ya da narsist kişilikte olduğundan değil, portesini yapacak veya kendi portesini yaptıracak kimseyi bulamamasından kaynaklanmaktadır.

Bütün cinsel saldırı davaları gibi bu dava da suçludan çok kurbanı zarar vermişti. Davanın Roma'da büyük bir skandala yol açması sonucu Artemisia'nın artık Roma'da kalıp çalışması güç olduğundan, 1612'de davadan bir ay sonra, Floransalı ressam Pietro Antonio Stiattesi ile evlenerek, Floransa'ya gitti. Bu dava yüzünden baba Orazio'nun da itibarı sarsıldı. Roma'da kimseden iş teklifi alamadığından olay unutulana kadar yıllar boyu küçük şehirlerde yeteneğinin çok altındaki işleri kabul etmek zorunda kaldı. Floransa aslında babasının ailesinin anavatanı olduğundan, şehirde akraba ve tanıdıkları da vardı. Yaşadığı skandalın bu şehirde çalışmasını da etkilememesi için, bir süre Orazio'nun gerçek soyadı olan Lomi'yi kullanıp resimlerini bu isimle imzaladı. Floransa'da bulunduğu süre, sanatsal açıdan son derece verimli oldu. Babasının eksik bıraktığı eğitimini tamamlama fırsatını buldu, okuma yazmasını ilerletti. Şehrin sanat ortamında tekniğini daha da geliştirdi, Medici ailesinin desteğini kazandı (5,11,14-19). Şehrin soylu ve zenginlerinden pek çok sipariş aldı. Michelangelo'nun yeğeni Genç Michelangelo ile Casa Buonarroti'de çalıştı; Galileo gibi önemli kişilerle dostluklar kurdu.

1616'da Accademia del Disegno (Tasarım Akademisi)'ne ilk kadın üye olarak kabul edildi (5). Meslek hayatındaki parlak başarılarına rağmen evliliği bir hayli sorunluymuştu, yeteneksiz bir ressam olan kocası zamanla eşinin tablolarının pazarlamasını üstlendi. Ama Artemisia'nın emeğiyle kazandığı paraları lüks ve kumar düşkünlüğü yüzünden sorumsuzca harcaması evliliklerini çıkmaza soktu. Sonunda kanunsuz bir işe karışarak bir daha dönmek üzere ortadan kayboldu (5,6). Artemisia, artık bütünüyle kendi ayakları üzerinde durabilecek duruma gelmişti. Ömrünün geri kalan kısmında her gittiği yerde kayıtlara 'aile reisi' olarak geçecekti. 1638'de Londra'ya giderek babasıyla birlikte kral I.Charles'ın hizmetinde çalıştı. Portre ressamı olarak babasından da ünlü oldu. Orazio, 1639'da öldü. Artemisia ise 1641'de iç savaş çıkması üzerine İngiltere'yi terk ederek ömrünün sonuna kadar yaşayacağı Napoli'ye gitti (5,7). Son yılları konusunda fazla bilgi yok, ölüm sebebi ve tarihi de kesin olarak bilinmiyor, 1652 veya 1653'te ölmüş olduğu tahmin ediliyor. Mezarının da nerede olduğu bilinmiyor. Artemisia'nın iki kızı da annelerinin yolundan giderek ressam oldular, ama yaptıkları resimler bugüne ulaşmadı (6).

Artemisia ömrü boyunca sanatıyla kendini ve ailesini geçindirebilen ilk kadın ressamlardan biri oldu. Yine de erkeklerin egemenliğindeki sanat alanında sürekli kısıtlamalarla karşılaştığı biliniyor (12,13). Yeteneğini kanıtlamak için erkek ressamlardan daha fazla çalışmak zorunda kaldı. Gençliğinde yaşadığı cinsel saldırının kendisine sürdüğü lekeden hayatı boyu kurtulamadı (9). Özel yaşamının zamanın ahlak kurallarına uygun olmadığı gerekçesiyle de sürekli eleştirildi. Ölümünden sonra Artemisia için yazılan iki alaycı kitabede de, sanatından hiç söz edilmeden, nasıl nefroman ve zinacı bir kadın olduğu vurgulandı.

Anatomi ve çıplak insan vücudu üzerine çalışmaların engellenmesi dolayısıyla, natüremortlara yönelen zamanın diğer bazı kadın ressamlarının aksine, Artemisia dinsel ve mitolojik sahneleri işledi. Özellikle de güçlü ve mücadeleci kadınları... En gözde konularından biri olan "Holofernes'in Kafasını Kesen Judith" başta olmak üzere, resimlerinde

şiddet unsuruna da bolca yer vermesi, yaşadığı cinsel saldırı ve sonrasındaki mahkemenin yarattığı dehşetin izleri olarak yorumlanır (11).

Sanat yaşamı boyunca birçok defa ele aldığı “Holofernes’in Kafasını Kesen Judith” konulu ilk tablosuna, 1612’de cinsel saldırı davası sırasında başladı. Şehrini kuşatan düşman komutanını öldüren Judith’i konu alan çok sayıda tablo bulunmaktadır. Bunların çoğunda da Judith, ellerinde kılıç ve kesik başla olay yerini terk ederken görüntülenmiştir. Bu sahne bile fazlasıyla şiddet yüklüken Artemisia daha da ileri gidip kadını tam adamın kafasını keserken resmetmiştir (11-13).

Aynı tablo Caravaggio tarafından da ele alınmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin her türlüsüne maruz kalmış, aynı zamanda bir

cinsel saldırı mağduru olan Artemisia’nın eserinde kompozisyon açısından çok daha farklı bir sahne karşımıza çıkar. Artemisia’nın, Caravaggio’nun Judith kahramanını çok pasif ve duygusuz bulduğu söylenir. Boğazını keserek bir erkeği öldüren kadının yüz ifadesini ve duruşunu gerçekçi bulmaz. Yaşamı boyunca bir çok kişiyi öldürdüğü bilinen Caravaggio’nun bir kadının ruh haline odaklanmadığını düşünür ve kararını verir; ‘Ben, kadının düşüncelerini resmetmek istiyorum.’ Artemisia’nın Judith’inde kadın daha olgun ve fazlasıyla cesurdur. “Sıkıca ve kararlılıkla tuttuğu kılıcıyla güçlü kadın imgesi verir. Hizmetçisi olan Abra daha gençtir burada ve sahibine yardım eder. Holofernes’in göğsüne bastırarak kımıldamasına engel olur... Kesilen boyundan fişkıran, yatağa akan kanlar, olayın şiddetini daha da belirginleştirir” (20).

Judith’in Holofernes’i Öldürmesi (1612-20)

Bugün bilinen tablolarının sayısı 34’tür. Ayrıca yaşamının çeşitli devrelerinde değişik kişilere yazdığı 28 adet mektubu bulunmaktadır. Bunların çoğu da iş mektuplarıdır. Napoli’deki patronlarından Don Ruffo’ya yazdığı bir mektupta kızının düğünü için paraya ihtiyacı olduğunu, bunun için de kendisine acele para getirecek işler bulunmasını, kızının evlenmesi için izni gerektiğinden kocasının nerede olduğunu, yaşayıp yaşamadığını da araştırmasını rica etmektedir (5,6). Savaşlar, din kavgaları, veba salgınları, türlü çeşitli politik entrikalarla dolu

bir dönemde geçimini sağlayabilmek için ülkeden ülkeye, şehirden şehre dolaşıp zamanın önyargılarına ve dar görüşlülüğüne karşı mücadele ederken bir de iki kızının sorumluluğunu tek başına üstlendiği anlaşılmaktadır (7).

Yaptığı çalışmalarda ataerkil yapının aksine kadını güçlü, cesur ve kendinden emin resmeden sanatçı, dönemin algısına adeta başkaldırırken, yaşadığı dönemde kadının var olma mücadelesinin simgesi haline gelmiştir.

KAYNAKLAR

1. Demirgöz Bal M. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. KASHED 2014;1(1):15-28
2. Gölge ZB. Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar. Nöropsikiyatri Arşivi 2005;42(1):19-28.
3. Karacan O. Olguda seçicilik; Tecavüzün tanımlanması. Ankara Barosu Dergisi 2015;1(4): 109-21
4. Karbeyaz K, Gündüz T, Balcı Y., Akkaya H. Cinsel suç mağdurlarının ruh sağlığı hakkında düzenlenen adli psikiyatrik raporlar ve bilirkişilik kurumları arası uzlaşma sorunu. Türk Psikiyatri Dergisi, 2012;23(4), 255-63.
5. Christiansen K, Mann JW, Gentileschi O, Gentileschi A, editors. Orazio and Artemisia Gentileschi. 1st ed. The Metropolitan museum of art. 2001;3-446
6. Garrard, Mary D, editor, Artemisia Gentileschi: The image of the female hero in Italian Baroque art. Princeton. 1st ed. Princeton University Press, 1989: 403-487.
7. Garrard, MD, editor.. Artemisia Gentileschi around 1622: the shaping and reshaping of an artistic identity. University of California Press.2001:179-322.
8. Bissell, R. W. (1968). Artemisia Gentileschi—a new documented chronology. The Art Bulletin, 1968;50(2): 153-168.
9. Cohen, ES. The trials of Artemisia Gentileschi: a rape as history. Sixteenth Century Journal, 2000;31(1): 47-75.
10. Duncan, D. Reading the past-re-writing the present: Anna Banti and Artemisia Gentileschi. Journal of Gender Studies, 1991;1(2): 152-167.
11. Buckley PJ. Artemisia Gentileschi, 1593-1653. Am J Psychiatry. 2013;170(8):832-3.
12. Mohacsy I. Artemisia Gentileschi and her world. J Am Acad Psychoanal Dyn Psychiatry. 2004;32(1):153-76.
13. Gedo JE. Annotations on Artemisia. Psychoanal Rev. 2013;100(5):717-40.
14. Garrard MD. Artemisia Gentileschi's self portrait as the allegory of painting. The Art Bulletin 1980;62(1):17-34.
15. Scarparo S. Artemisia:the invention of a 'real' women. Italica 2002;79(3):67-89.
16. Hersey, George L. "Female and Male Art: Postille to Garrard's Artemisia Gentileschi." Parthenope's Splendor: Art of the Golden Age in Naples 1993: 323-25.
17. Cavazzini, P., Christiansen, K., Mann, J. W, editors.. Artemisia in her father's house. Orazio and Artemisia Gentileschi. New York, NY: The Metropolitan Museum of Art, 2001:283-295.
18. Christopoulou-Aletra, H., Papavramidou, N., & Pozzilli, P. Goitrous beauty in artemisia Gentileschi's Judith and her Maidservant. Thyroid, 2007; 17(1), 37-38.
19. Costa, P. Artemisia Gentileschi in Venice. Source: Notes in the History of Art 2000; 28-36.
20. Dönemin Algisını yıkan Güçlü Bir kadın, Artemisia Gentileschi. Sevil Ateş <http://sanatkaravani.com/donemin-algisini-yikan-guclu-bir-kadin-artemisia-gentileschi/> Erişim tarihi; 17.05.2017